

Vol 7 Issue 2 Nov 2017

ISSN No : 2249-894X

*Monthly Multidisciplinary
Research Journal*

*Review Of
Research Journal*

Chief Editors

Ashok Yakkaldevi
A R Burla College, India

Ecaterina Patrascu
Spiru Haret University, Bucharest

Kamani Perera
Regional Centre For Strategic Studies,
Sri Lanka

Welcome to Review Of Research

RNI MAHMUL/2011/38595

ISSN No.2249-894X

Review Of Research Journal is a multidisciplinary research journal, published monthly in English, Hindi & Marathi Language. All research papers submitted to the journal will be double - blind peer reviewed referred by members of the editorial Board readers will include investigator in universities, research institutes government and industry with research interest in the general subjects.

Regional Editor

Dr. T. Manichander

Sanjeev Kumar Mishra

Advisory Board

Kamani Perera Regional Centre For Strategic Studies, Sri Lanka	Delia Serbescu Spiru Haret University, Bucharest, Romania	Mabel Miao Center for China and Globalization, China
Ecaterina Patrascu Spiru Haret University, Bucharest	Xiaohua Yang University of San Francisco, San Francisco	Ruth Wolf University Walla, Israel
Fabricio Moraes de Almeida Federal University of Rondonia, Brazil	Karina Xavier Massachusetts Institute of Technology (MIT), USA	Jie Hao University of Sydney, Australia
Anna Maria Constantinovici AL. I. Cuza University, Romania	May Hongmei Gao Kennesaw State University, USA	Pei-Shan Kao Andrea University of Essex, United Kingdom
Romona Mihaila Spiru Haret University, Romania	Marc Fetscherin Rollins College, USA	Loredana Bosca Spiru Haret University, Romania
	Liu Chen Beijing Foreign Studies University, China	Ilie Pinte Spiru Haret University, Romania
Mahdi Moharrampour Islamic Azad University buinzahra Branch, Qazvin, Iran	Nimita Khanna Director, Isara Institute of Management, New Delhi	Govind P. Shinde Bharati Vidyapeeth School of Distance Education Center, Navi Mumbai
Titus Pop PhD, Partium Christian University, Oradea, Romania	Salve R. N. Department of Sociology, Shivaji University, Kolhapur	Sonal Singh Vikram University, Ujjain
J. K. VIJAYAKUMAR King Abdullah University of Science & Technology, Saudi Arabia.	P. Malyadri Government Degree College, Tandur, A.P.	Jayashree Patil-Dake MBA Department of Badruka College Commerce and Arts Post Graduate Centre (BCCAPGC), Kachiguda, Hyderabad
George - Calin SERITAN Postdoctoral Researcher Faculty of Philosophy and Socio-Political Sciences Al. I. Cuza University, Iasi	S. D. Sindkhedkar PSGVP Mandal's Arts, Science and Commerce College, Shahada [M.S.]	Maj. Dr. S. Bakhtiar Choudhary Director, Hyderabad AP India.
REZA KAFIPOUR Shiraz University of Medical Sciences Shiraz, Iran	Anurag Misra DBS College, Kanpur	AR. SARAVANAKUMARALAGAPPA UNIVERSITY, KARAIKUDI, TN
Rajendra Shendge Director, B.C.U.D. Solapur University, Solapur	C. D. Balaji Panimalar Engineering College, Chennai	V.MAHALAKSHMI Dean, Panimalar Engineering College
Awadhesh Kumar Shirotriya	Bhavana vivek patole PhD, Elphinstone college mumbai-32	S.KANNAN Ph.D , Annamalai University
	Awadhesh Kumar Shirotriya Secretary, Play India Play (Trust), Meerut (U.P.)	Kanwar Dinesh Singh Dept.English, Government Postgraduate College , solan

More.....

Address:-Ashok Yakkaldevi 258/34, Raviwar Peth, Solapur - 413 005 Maharashtra, India
Cell : 9595 359 435, Ph No: 02172372010 Email: ayisrj@yahoo.in Website: www.oldror.lbp.world

भारतमा शिक्षक-प्रशिक्षण विषयक केटलाक संशोधनो संदेश अने संभवित संशोधनना क्षेत्रो

१.० प्रस्तावना :-

प्रवर्तमान समयमा शिक्षक प्रशिक्षणअे शैक्षणिक तंत्रोनी पेटा शाखाओ पैकीनी अेक गुणवता केन्द्री पेटा शाखा छे. साक्षरता अने झडपी टेकनोलोजीना परिणामे शिक्षण प्रशिक्षणनी लाक्षणिकता अने तेनी फिलसूफीनुं स्वरूप बदलातुं रहयुं छे. १९८६मां अमलमां संकायेल राष्ट्रीय शिक्षण नीतिअे शिक्षण प्रशिक्षणनी संकल्पना अने कार्योमां परिवर्तन आप्युं छे. जेनां परिणामे, हवे शिक्षण प्रशिक्षणनां क्षेत्रोमां मात्र बी.अेड्. के अेम.अेड्. ना प्रशिक्षको उपरांत युनिवर्सिटीओ साथे संलग्न अेकेडेमिक स्टाफ कोलेजोनां प्रशिक्षकोने पण समाववामां आव्या छे. त्यारे आ क्षेत्र अेक महत्वनुं संशोधन क्षेत्र बनी रहे तेमां शंकांने कोइ स्थान न होइ शके.

२.० संशोधनना क्षेत्रो पैकी शिक्षक – प्रशिक्षण :-

समाजना विविधक्षेत्रोमां सतत परिवर्तन लावनार जे ते क्षेत्र द्वारा थता नवा नवा संशोधनोनुं महत्वनुं प्रदान छे. विज्ञान अने व्यवहारशास्त्रोमां सर्जाती परिवर्तननी प्रक्रियाअे जे ते क्षेत्रनां संशोधनोने आभारी छे. अेवुं ज सामाजिक परिवर्तन लावनार शिक्षणो इतिहास, तुलनात्मक शिक्षण, अध्ययन, प्रेरणा अने व्यक्तित्व, शैक्षणिक टेकनोलोजी, अभ्यासक्रम, शिक्षक प्रशिक्षण परीक्षा, शैक्षणिक संचालन अने वहीवटी वगरे छे. दर्शावेल क्षेत्रो पैकी शिक्षक – प्रशिक्षण पण अेक विकसित क्षेत्र छे के जेमां प्रक्रिया तरीके शिक्षक प्रशिक्षण छे. आ विभाग अंतर्गत शिक्षक तालिमनी योग्यता, पर्याप्तता अने जरूरियातने लगती बाबतो अंगे अभ्यास करवामां आवे छे. भारतमां १९४१ थी १९६९नां समयगाळा दरम्यान शिक्षण प्रशिक्षणनां क्षेत्रमां आशरे ४०० जेटला संशोधनो थया हता. जेमां

Dr. Ajeetaben J. Jani

M.A., M.Ed., M.Phil., Ph.D.

३८८ संशोधनो पैकी २३६ अे पीअेच.डी. कक्षाअे, २१ अन्य विषय संलग्न तथा १२८ प्रोजेक्ट कक्षाअे हाथ धरवामां आव्या हता. शिक्षण प्रशिक्षण क्षेत्रमां अभ्यास माटे संशोधकोअे केटलाक घटको (चलो) नो उपयाग कर्यो हतो. जेनां आधारे शिक्षण प्रशिक्षणनां क्षेत्रे थयेला संशोधनोने मुख्य चार घटकोमां वहेची शकाय जे नीचे प्रमाणे दर्शावेल छे.

(१) शिक्षक, के विधार्थी – शिक्षक, इन्स्टीटयुट (संस्था) वगरेनी लाक्षणिकताओनो अभ्यास.

(२) शिक्षकोनी तालिमी कोलेजोना अध्यापकोनी लाक्षणिकताओनो अभ्यास.

(३) तालिमनी प्रक्रिया अंगेनां संशोधनो.

(४) शिक्षक – विधार्थी अथवा शिक्षकोनां वलणो अने अन्य परिवर्तनो अंगेनो अभ्यासो.

उपरोक्त घटक क्षेत्रो पैकी शिक्षक प्रशिक्षण विषयक थयेल संशोधनो संक्षिप्तसार तथा तेमांथी निस्पन्न थता संदेश अंगे प्रस्तुत पेपरमां प्रकाश फेकवानो प्रयत्न करेल छे.

३.० शिक्षक – प्रशिक्षण विषयक केटलाक संशोधनो संदेश :-

शिक्षक – प्रशिक्षणनां क्षेत्रमां थता लांबो समय नथी थयो परंतु लगभग छेल्ला बे थी अढी दायकामां आ क्षेत्र अंतर्गत संशोधनो हाथ धरवामां आव्या छे. छता पण आ क्षेत्रनां विभिन्न चलो अने गुणवताने सांकळीने केटलाक नोधनीय संशोधनो हाथ धराय छे. आ संशोधनो पैकी केटलाक रसप्रद संशोधनो छे.

३.१ विभिन्न संस्था / व्यक्तितगत हाथ धरायेल सर्वेक्षणो अने संदेश:

शिक्षक प्रशिक्षणनां क्षेत्रमां समयांतरे विभिन्न संस्थाओ के व्यक्तितगत संशोधनो हाथ धरायेल छे. आ सर्वेक्षणोना अभ्यास अंतर्गत अभ्यास – संस्थानी सगवडो अने कद, स्टाफ, साधनो, शिक्षक प्रशिक्षणमां वपरातु साहित्य... जेवी बाबतो जाणवामां आवेल हती. आ उपरांत, सर्वेक्षणो दवारा शिक्षक – प्रशिक्षणनी समस्याओ तथा सेवाकालीन शिक्षकोनां समुक्त चलोनां संदर्भमां माहिती मेळवाइ हती. आम, सर्वेक्षणो दवारा

प्राप्त माहितीनां आधारे शिक्षक प्रशिक्षण विषयक आयोजन विचारी शकातुं हतु. आ सर्वेक्षणो पैकी केटलांक सर्वेक्षणो अने तेनां संदेशानी माहिती नीचे आपेली छे.

बुच द्वारा (१९७८) मां हाथ धरायेल सर्वेक्षण मुजब १३.६६ टका मिडल स्कूलनां शिक्षको अने २८.७६ टका माध्यमिक स्कूलनां शिक्षकोअे केटलांक सेवाकालीन तालिम कार्यक्रमोमां भाग लीधो हतो. जयारे गुप्ताअे (१९८०)मां तालिमी कोलेजोनां तालिमार्थीओनां सेवाकालीन शिक्षण पर सर्वेक्षण करता शिक्षक प्रशिक्षणनुं चित्र गुणवतानी द्रष्टिअे सूनकार जोवा मल्युं हतुं आ परिस्थितिनां निर्माण माटे – पर्याप्त तालिमी स्टाफनो अभाव, पर्याप्त भौतिक सुविधानो अभाव तथा वहीवटी धोरणोनां कमजोर नियमो साथेनी सूलेह जेवा कारणो तारववामां आव्या हता. त्यारबाद, गोल (१९८२)नुं संशोधन शिक्षक प्रशिक्षणनी सगवडो वधारतुं माडेल पुरुपाडे छे.

आ उपरांत आ क्षेत्र अंतर्गत लाकडावाला (१९६६)अे बोम्बे शाळां बहेनोनां समयनां अभावे भौतिक सुविधानो उपयोग न करी शकवो, ठाकुर (१९७८) अे आसामनी परणित स्त्री शिक्षको तथा देसाइ अने मुडु (१९७८) अे मराठी भाषा अने जीव विज्ञान शिक्षववामां पडती मुश्कलीओ अंगे सर्वेक्षण हाथ धराया हता. जयारे माथुरे (१९८१) मां दिल्लीनी स्त्री शिक्षको के जे हायर सेकन्डरी शाळांमां आपती हती तेनुं व्यवसायीक धोरणोने संलग्न सर्वेक्षणो हाथ धराया हता.

४.० शिक्षक प्रशिक्षणनां संभवित संशोधन क्षेत्रो :-

शिक्षक प्रशिक्षणमां भावि संशोधन माटेनां संभवित संशोधनना क्षेत्रो नीचे मुजब दर्शावी शकाय.

- (१) शिक्षक प्रशिक्षण विषयक दवारा घडायेल नीतिओ अने कार्यक्षेत्र अंतर्गत अभ्यास.
- (२) विभिन्न कमिशनो अने समितिओ द्वारा शिक्षक – प्रशिक्षणने उच्च गुणवतानां लक्ष्य सुधी पहोंचाडवा करायेल भलामणोनां आधारे निश्चित लक्ष्य सुधी पहोंची शकया के केम एते बाबत संशोधन मांगी ले तेम छे.
- (३) शिक्षक – प्रशिक्षणनां व्यक्तिगत लक्षणोनी वर्गखंड अध्यापन पर थती असर तथा शिक्षक प्रशिक्षणमां दाखल थता तालिमार्थीओनां प्रकार जुथो अने शिक्षक प्रशिक्षण वच्चेनां “गेप” अंगेनो अभ्यास.
- (४) शिक्षक प्रशिक्षण संस्थाओ अने मानविय अभिगमोनां व्यवस्थापन अंगेनो अभ्यास
- (५) Evolution of alternative models of teacher education.
- (६) शिक्षण प्रशिक्षणनां अभ्यासक्रमनो विकास, अध्यापनमां अेक सूत्रिता अने परीक्षण, शैक्षणिक टेकनोलोजीनो विनियोग अंगे अभ्यास.
- (७) २१मी सदीनां कोम्प्युटर आधारित युगमां इन्टरनेट, LAN, WAN, WEB अने अन्य अध्यापननी भाषाओ अंतर्गत अभ्यास.
- (८) शिक्षण प्रशिक्षण अने मूल्यो.

५.० उपसंहार :

शिक्षक प्रशिक्षणनां क्षेत्रे संशोधको माटे तको रहेली छे. आ बाबत शिक्षक प्रशिक्षणनी अनिवार्यता सूचवे छे. आथी, कही शकाय के कोइपण कक्षाअे शिक्षणनी स्थिती सुधारवा माटे शिक्षक प्रशिक्षणमां संशोधनो उपयागी थइ शके तेम छे.

संदर्भ सूचि :

- (1) Buch M.B. (Ed.) (1974), A survey of Research in education. (First Edition) Baroda.
- (2) -----(1979), Second survey of Research in Education, SERD, Baroda.
- (3) -----(1987), Throse surgery of Research in Education, NCERT, New Delhi.
- (4) -----(1991), Fourth surgery of Research in Education, NCRT, New Delhi.
- (५) उचाट डी. अे. अने अन्यो, अध्यापनमां प्रयोगो, राजकोट : शिक्षण शास्त्र भवन, सौराष्ट्र युनि. १९६८
- (6) University News, 36 (3), January 19, 1998.

Dr. Ajeetaben J. Jani
M.A., M.Ed., M.Phil., Ph.D.

Publish Research Article

International Level Multidisciplinary Research Journal For All Subjects

Dear Sir/Mam,

We invite unpublished Research Paper, Summary of Research Project, Theses, Books and Books Review for publication, you will be pleased to know that our journals are

Associated and Indexed, India

- ★ Directory Of Research Journal Indexing
- ★ International Scientific Journal Consortium Scientific
- ★ OPEN J-GATE

Associated and Indexed, USA

- DOAJ
- EBSCO
- Crossref DOI
- Index Copernicus
- Publication Index
- Academic Journal Database
- Contemporary Research Index
- Academic Paper Database
- Digital Journals Database
- Current Index to Scholarly Journals
- Elite Scientific Journal Archive
- Directory Of Academic Resources
- Scholar Journal Index
- Recent Science Index
- Scientific Resources Database

Review Of Research Journal
258/34 Raviwar Peth Solapur-
413005, Maharashtra
Contact-9595359435

E-Mail-ayisrj@yahoo.in/ayisrj2011@gmail.com